

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO
„DĖL NACIONALINĖS DARBOTVARKĖS NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS, VARTOJIMO PREVENCIJOS IR ŽALOS
MAŽINIMO KLAUSIMAIS IKI 2035 METŲ PATVIRTINIMO“ PROJEKTO
DERINIMO PAŽYMA**

Institucijos pavadinimas, rašto data ir numeris	Pastabos, pasiūlymai	Žyma apie pastabas, į kurias neatsižvelgta ar atsižvelgta iš dalies
Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2021-09-27 d. raštas Nr. 3-4227	3) Atsižvelgiant į tai, kad alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių bei su jais susijusių gaminių perkamumą ir prieinamumą įtakoja ir kaimyninėse šalyse taikoma akcizų politika (šiuo metu Lenkijoje ir Latvijoje alkoholiniai gėrimai dėl mažesnio akcizo mokesčio yra ženkliai pigesni nei Lietuvoje), siūlome patikslinti Nacionalinės darbotvarkės 61.1.2 punktą jį išdėstant taip: „61.1.2. įgyvendinti tyrimais pagrįstas alkoholio ir tabako bei su tabako gaminiiais susijusių gaminių kontrolės politikos priemonės bei siekti subalansuotos akcizų politikos, siejant ją ne tik su infliacija ir gyventojų pajamų vidurkiu, bet ir su ES ir kaimyninių šalių praktika akcizų politikoje, tokiu būdu užtikrinant vieningą akcizų politiką regione ir užkertant kelią atskirų alkoholinių gėrimų grupių apmokestinimo išlygoms;“	Neatsižvelgta. Darbo tvarka Ekonomikos ir inovacijų ministerijos pasiūlymas dėl vieningos akcizų politikos taikymo regione bei akcizų politikos siejimo su ES ir kaimyninių šalių praktika buvo derinamas su Finansų ministerija, kuri nepritarė šiam siūlymui, nes alkoholiniai gėrimai, perkami kaimyninėse valstybėse, sudaro nereikšmingą dalį šalies vartojimo struktūroje ir tokių nuperkamų gėrimų kaimyninėse valstybėse fiskalinis efektas nedaro esminio poveikio šalies finansams. Pagal naujausius Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) duomenis apie alkoholio suvartojimą, Latvija užima antrą vietą pasaulyje pagal alkoholio suvartojimą, skaičiuojant suvartoto alkoholio kiekį vienam gyventojui, jaunesniam nei 15 metų ir ženkliai lenkia Lietuvą, tam neabejotinai turėjo įtakos ir Latvijos vykdoma akcizų politika ¹ . Šiuo metu Lietuva patenka į daugiausiai alkoholio suvartojimą sumažinusių šalių penketuką, nes 2015–2019 m. alkoholinių gėrimų suvartojimą sumažino net 17 proc. Visgi šis skaičius Europos šalių vidurkį viršija 35 proc., o tai rodo vis dar didelį alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių bei su jais susijusių gaminių įperkamumą ir prieinamumą. Pažymėtina ir tai, kad viena regiono šalis negali formuoti bendros Baltijos šalių akcizų politikos.
Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2021-09-21 d. raštas Nr. 17.2.-2603	1. Siekiant išvengti baudžiamosios ir bausmių vykdymo politikos išbalansavimo keičiant tik pavienius straipsnius ar normas, siūlome atlikti išsamią šiuo metu galiojančioje Valstybinėje narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018-2028 m. programoje numatytų prevencinių, gydymo ir rehabilitacijos bei administracinių ir baudžiamųjų priemonių įgyvendinimo ir efektyvumo analizę, surinkti ne tik nusikalstamų veikų, bet ir teisės pažeidimų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, duomenis. 2. Projekte pasigendama sisteminio požiūrio – siūlomi sprendimai tik dėl asmenų, vartojančių narkotines ir	Neatsižvelgta. Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-1765 patvirtintos Valstybinės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 m. programos tikslas dėl baudžiamosios politikos peržiūros nebuvo pradėtas įgyvendinti. Šios nuostatos suformuluotos vadovaujantis 2018 m. atlikta nepriklausoma Teisės, sveikatos ir socialinės sistemų, susijusių su narkotikų politika Lietuvoje, analize ² . Statistiniai duomenys tiek baudžiamojo, tiek administracinio proceso kontekste rodo, kad 2017 m. įvykę teisinio reglamentavimo pokyčiai nedavė teigiamų rezultatų (didėjo nusikalstamų veikų, su narkotikų vartojimu susijusių teisės pažeidimų skaičius). Tai galimai skatina ne tik žalingą vartojimą, bet ir kelia pavojų sveikatai ar net gyvybei: esant tokiam reguliavimui yra geriau būti sulaikytam būnant apsvaigus nuo narkotikų (gresia administracinė atsakomybė) nei būti sulaikytam už narkotikų laikymą (gresia baudžiamoji atsakomybė). Neatsižvelgta.

¹ [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-\(recorded-unrecorded\)-alcohol-per-capita-\(15-\)-consumption](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-(recorded-unrecorded)-alcohol-per-capita-(15-)-consumption)

² https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/Analize_final.pdf

	psichotropines medžiagas, ar jas platinančių nedideliais kiekiais, tačiau nesiūloma dėl asmenų, susijusių su organizuotu nusikalstamumu, kuris kelia valstybei didelį pavojų dėl savo augimo būtent prekybos narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis srityje.	Darbotvarkėje išlaikomas sisteminis ir subalansuotas požiūris, todėl neteisėtos narkotikų pasiūlos mažinimo (prieinamumo mažinimo) kryptys yra numatytos Darbotvarkės poskirsnyje „Narkotikų bei jų pirmtakų (prekursorių) pasiūlos mažinimas“.
	3. Atkreiptinas dėmesys į Projekte siūlomų priemonių įgyvendinimo eiliškumą. Mažiau pavojingų veikų dekriminalizavimas turėtų būti vykdomas tik po to, kai teisės pažeidimų statistika neberodytų jų skaičiaus augimo ir leistų daryti išvadą, jog numatytos prevencijos, gydymo, psichologinės ir socialinės reabilitacijos bei reintegracijos priemonės pradėjo veikti ir yra efektyvios.	Neatsižvelgta. JT ir ES formuojama narkotikų politika yra pagrįsta subalansuotu, įrodymais pagrįstu požiūriu, akcentuojančiu žmogaus teisių užtikrinimą. Tarptautinėse ataskaitose konstatuojama, kad perteklinis veiksmų kriminalizavimas tam tikrais atvejais netiesiogiai pažeidžia žmonių teisę į sveikatą, gydymą. Darbotvarkėje nenustatomas priemonių įgyvendinimo eiliškumas. Darbotvarkei įgyvendinti bus rengiami ir Vyriausybės tvirtinami Darbotvarkės planai, kuriuose ir bus numatomos konkrečios priemonės, jų įgyvendinimo terminai bei atsakingos institucijos.
Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2021-10-22 d. raštas Nr. 17.2.-2943	Projekto 108.3. papunktį siūlo jį išdėstyti taip: „108.3 Peržiūrėti esamą baudžiamąją politiką, siekiant sumažinti neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų prieinamumą ir vartojimą bei užtikrinti subalansuotą narkotikų kontrolės politiką Lietuvoje. Šio uždavinio įgyvendinimo kryptys: 108.3.1 sistemiškai peržiūrėti baudžiamojo kodekso bendrosios ir specialiosios dalių normas, sankcijas už su neteisėtu disponavimu narkotikais susijusius nusikaltimus ir atleidimo nuo atsakomybės bei depenalizavimo, sutikus gydytis ar praėjus švietimo ir gydymo kursą, galimybes, taip siekiant subalansuoti atsakomybės už su narkotikais susijusias nusikalstamas veikas reglamentavimą; 108.3.2 dekriminalizuoti veikas, susijusias su disponavimu nedideliu kiekiu narkotikų be tikslo platinti (asmeniniam vartojimui), už jas numatant administracinę atsakomybę bei užtikrinant individualaus vertinimo pagrindą taikomas švietimo, socialines, sveikatos priežiūros sistemų intervencijos priemones; 108.3.3 plėsti alternatyvų bausmėms už neteisėtą disponavimą nedideliu kiekiu narkotikų pasirinkimo galimybes įvairiose baudžiamojo proceso stadijose ir skatinti efektyvesnę jų taikymą siejant su gydymu; 108.3.4 sugriežtinti baudžiamojo kodekso normas, susijusias su organizuoto nusikalstamumo neteisėta veikla platinant narkotikus tuo siekiant sumažinti neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų prieinamumą;	Neatsižvelgta. Darbotvarkės dalies „Baudžiamosios politikos narkotikų vartotojų atžvilgiu peržiūra“ situacijos analizė, uždaviniai ir kryptys buvo išdiskutuotos, sutartos ir išskirtos darbo grupės, kurios veikloje dalyvavo teisingumo, sveikatos srityse veikiančių valstybės institucijų ir įstaigų, skėtinių nevyriausybinių organizacijų, švietimo ir mokslo įstaigų (universitetų) kompetentingi atstovai. Taip pat darbo grupės veiklos rezultatai buvo pristatyti Nacionalinės darbotvarkės projekto rengimo politinio lygmens koordinacinės grupės (kuriai sudaro Vyriausybės, 7 ministerijų, NTAKD, PSO atstovybės Lietuvoje atstovai) 2021 m. liepos 29 d. posėdyje, kuriems iš esmės buvo pritarta. Darbotvarkė, kaip strateginis dokumentas, parengta atsižvelgiant ir užtikrinant JT bei ES strateginiuose narkotikų politikos dokumentuose, naujoje ES narkotikų strategijoje pabrėžiamą integruotą, horizontalų, subalansuotą, įrodymais pagrįstą narkotikų politiką, užtikrinančią žmogaus teises ir nukreiptą į žmogaus sveikatą ir gerovę. Darbotvarkės nuostatai įgyvendina Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbų programą bei Programos nuostatų įgyvendinimo planą. Dėl šių pastabų organizuotas pasitarimas, kurio metu nesusitarta dėl skirtingų požiūrių į narkotikus vartojantį žmogų. Darbotvarkėje vadovaujamasi ne į baidymą, bet į žmogaus sveikatą ir jo teisių užtikrinimą grįstu požiūriu, kuris nederą su Generalinės prokuratūros pateikta nuomone.

	108.3.5 vystyti valstybės ir visuomenės poreikius atitinkančias su teisingumo sistema, stebint neteisėtą disponavimą narkotikais ir jų vartojimą, susijusias informacines sistemas, užtikrinti jų plėtrą, atnaujinimą.“	
VšĮ Gyvybės mokslų ir edukologijos instituto 2021-09-21, 2022-03-29 raštai, Lietuvos verslo konfederacijos 2022-02-07 raštas Nr. 22-025VK ir 2022-04-11 Nr. 22-074VK (raštai ir juose išdėstytos pastabos dėl didelės apimties nėra cituojami, bet pridedami prie suinteresuotų institucijų raštų)	Dėl tabako žalos mažinimo dėmens įtraukimo į Nacionalinę darbotvarkę <...> Šiuo metu Lietuvoje žalos mažinimo priemonės taikomos siekiant sumažinti narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo pasekmes žmonėms, bendruomenėms ir visuomenei (apimančios, pavyzdžiui, konsultavimą, ryšio su paslaugų gavėjais užmezgimą, adatų ir švirkštų keitimą, dezinfekcijos priemonių dalijimą, prezervatyvų dalijimą, asmens higienos paslaugas, tvarsliaivos dalijimą, atrankinių greitųjų ŽIV tyrimų atlikimą), tačiau trūksta sisteminio ir strateginio požiūrio formuojant ir taikant atitinkamas priemones siekiant mažinti tabako keliamą žalą. Tabako žalos mažinimo koncepcija – tai tokiose šalyse kaip Švedija, Norvegija, Islandija, Jungtinė Karalystė ar Japonija taikomų sveikatos politikos priemonių kompleksas, kuriomis siekiama sumažinti tabako keliamą žalą sveikatai. Vienas koncepcijos instrumentų – greta draudimų ir kitų klasikinių priklausomybės šalinimo būdų (pavyzdžiui, gydymo medikamentais) rūkantiems vietoje įprastų cigarečių pasiūlyti, remiantis kai kuriais tyrimais, mažiau žalingus nikotino gaminius (elektronines cigaretes, kaitinamąjį tabaką, nikotino maišelius, kramtomąjį tabaką ir kt.). <...> GMEI siūlo projekto rengėjams <...> papildyti Projekto trečiąjį skirsnį (ir pakeisti šio skirsnio pavadinimą), numatant ir aptariant ne tik su narkotikais susijusios žalos mažinimo klausimus, bet ir taikytinas alkoholio ir tabako žalos mažinimo priemones (dalis iš kurių aprašyta šiame rašte).	Neatsižvelgta. Klausimai dėl tabako žalos mažinimo detaliam svarstyti įvairiuose formatuose: – Darbotvarkės projekto rengimo ekspertiniame tarpinstituciniame pogrupyje (dauguma pogrupių narių nepritarė svarstomam klausimui); – Darbotvarkės projekto rengimo politinio lygmens koordinacinės grupės posėdyje (protokoliniu sprendimu nutarta: „1.3. dėl naujoviškų tabako gaminių ir elektroninių cigarečių traktavimo kaip mažesnės žalos gaminių ar žalos mažinimo priemonės klausimo – kol nėra nepriklausomų mokslinių, tarptautinių organizacijų pripažintų įrodymų, šių gaminių nėra tikslinga konceptualiai išskirti ir jiems turi būti taikomi bendri tabako kontrolės principai. Tabako žalos mažinimo strategija minėtų tabako ir susijusių gaminių pagalba nėra PSO pripažįstama, o PSO pripažįsta patvirtinto klinikinio veikimo vaistinius, pakaitinės nikotino terapijos preparatus, skirtus padėti mesti rūkyti, kuriuos šalys ir yra skatinamos naudoti šalia įrodymais grįstų veiksmingų priemonių – trumpųjų intervencijų, psichologinio konsultavimo, nacionalinės metimo rūkyti linijos“); – 2022 m. kovo 23 d. vykusiame Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybės prevencijos komisijos posėdyje, kuriame dalyvavo Lietuvos verslo konfederacijos, VšĮ Gyvybės mokslų edukologijos instituto atstovai. Tiek Europos Komisija, tiek PSO šiuo metu laikosi atsargumo principo šiuo klausimu ir savo ataskaitose nurodo, kad kol mokslinio sutarimo šiuo klausimu nepavyko pasiekti, elektroninės cigaretės, naujoviški būdumiai kaitinamojo tabako gaminiai neturi būti pateikiami / reklamuojami kaip mažesnės žalos ar metimo rūkyti priemonės. Darbotvarkės projektą rengusių ir svarstusių atstovų nuomone, šiuo metu traktuoti naujoviškų tabako gaminių ir elektroninių cigarečių vartojimo kaip žalos mažinimo priemonių nėra pagrindo, nes nėra nepriklausomų mokslinių tyrimų ar tarptautinių organizacijų rekomendacijų, kurios pagrįstų šių gaminių vartojimą žalos mažinimo tikslais. Svarbu pažymėti, kad Darbotvarkės skyriuje „Gydymas, rehabilitacija ir integracija“ numatytas „išplėtoti veiksmingą, tikslinių grupių poreikius atliepiančią, priklausomybės ligų gydymo, rehabilitacijos ir integracijos sistemą, taikant kokybiškus, aprobuotus ir ekonomiškai veiksmingus gydymo metodus <...>“. Tai reiškia, kad Darbotvarkės projekto nuostatos neužkerta kelio ateityje, atsiradus nepriklausomiems moksliniams tyrimams, tarptautinių organizacijų rekomendacijoms ar klinikinio veiksmingumo įrodymams, pradėti taikyti atitinkamus aprobuotus naujus gydymo ir žalos mažinimo metodus (jei tokių atsirastų tabako ir alkoholio srityje).